

Skupina: Blanka Hančarová (1), Jaromír Němec (2), Milan Vladyka (3)

Téma výzkumu: Jak se žije lidem na podpoře

1. Úvod

V našem projektu jsme si stanovili cíl prozkoumat situaci absolventů středních resp. vysokých škol, kteří za sebou nemají žádnou, resp. téměř žádnou pracovní zkušenost a byli příjemci dávek ze systému státní sociální podpory, konkrétně sociálního příplatku.

Zajímalo nás to, jakým způsobem se tito lidé se svojí situací vyrovnávají, jaké strategie volí, aby ji změnili, jak tráví svůj čas a jak svoje postavení dlouhodobě nezaměstnaných absolventů vnímají, jak se jejich situace promítá do vztahů s okolím, jak o sobě přemýšlí, jaká jejich životní zkušenost.

Výzkumná otázka: Jak se žije „na podpoře“ mladým lidem bez dlouhodobé pracovní zkušenosti.

Nezaměstnanost mladých lidí, bez pracovních zkušeností (absolventi) je vnímána jako vážný sociální problém. S délkou trvání nezaměstnanosti se snižuje šance na jejich budoucí plnohodnotné zapojení na trhu práce. Absence pracovních návyků i fakt, že dovršení vzdělání nebylo následováno dlouhodobější pracovní zkušeností, vyvolává řadu otázek ve vztahu k jejich stylu života, hodnotám, vnímání práce, ale i státu a rovněž ve vztahu k jejich budoucnosti.

Cílovou skupinu našeho výzkumu jsme stanovili takto:

- lidé do 28 let
- středoškolské, event. vysokoškolské vzdělání
- žijící ve městě majícím nad 20 000 obyvatel
- nikdy neměli stálý pracovní poměr (tj. nepracovali déle než 6 měsíců)
- přijímali dávky státní podpory v nezaměstnanosti nebo sociální příplatek v době v roce 2004 po dobu alespoň 6 měsíců

Při své práci jsme vycházeli z interpretativního paradigmatu, tzn., že jsme se snažili pochopit smysl jednání zkoumaných osob v jejich situaci.

Jako metodu jsme použili polostrukturovaný rozhovor nahrávaný na diktafon. Dotazováním snažili jsme se dotazováním pokrýt následující oblasti života:

- Sociální síť
- Hodnoty
- Subjektivní pocit vyloučení

- Práce
- Sociální dávky
- Plány do budoucna
- Aktivity, každodennost

2. Charakteristika respondentů

Respondenti, se kterými jsme rozhovory vedli, byli v době provádění interview již zaměstnaní.

Respondentka 1: P.L., 27 let, žena, vysokoškolské vzdělání, obor ekonomie, po škole po dobu dvou let nezaměstnaná s přestávkou pět měsíců v zaměstnání zprostředkovaném Úřadem práce. V době rozhovoru teprve týden zaměstnaná v neziskové organizaci jako administrativní pracovnice.

Žije částečně s přítelem v Brně a částečně s rodiči v menším městě, a tak to bylo i v době nezaměstnanosti.

Respondentka 2: P.K., 27 let, žena, vysokoškolského vzdělání, obor fyto technika, bez dětí, svobodná, má stálého partnera. Celý rok 2004 pobírala sociální dávky ze systému státní sociální podpory, konkrétně sociální příplatek. V současné době je zaměstnaná (od ledna 2005). Od září 2002 do června 2003 studovala na jazykové škole, ale současně byla v evidenci úřadu práce, od července 2003 do prosince 2003 si „na černo“ přivydělávala a současně byla v evidenci úřadu práce, celý rok 2004 byla na stáži (neplacené) v neziskové organizaci, kde je zaměstnána ve standardním pracovním poměru od ledna 2005.

Po celou dobu své nezaměstnanosti bydlela u rodičů.

Respondentka 3: E. B., 21 let, žena, středoškolské vzdělání s maturitou, po maturitě 6 měsíců nezaměstnaná, pobírala podporu v nezaměstnanosti, v současné době zaměstnaná v administrativě. Stále žije s rodiči. Ti ji v době nezaměstnanosti částečně finančně podporovali.

3. Významné kategorie

Zaměřili jsme se na hledání výrazné shody u všech našich respondentů. Tu jsme našli v jedné oblasti:

1. Fáze okouzlení z volného času na začátku období nezaměstnanosti

Ačkoliv nelze v tomto typu výzkumu nijak zobecňovat, objevili jsme u respondentů velkou shodu - všichni tři naši respondenti prožili fázi okouzlení z volného času a zároveň jsme se zde setkali s pocitem nároku na zasloužený odpočinek po škole:

R1 prožila taková období dvě – na začátku své nezaměstnanosti si plánovaně „udělala prázdniny“ na čtyři měsíce.

- **to jsem brala jako tak v pohodě, protože jsem si chtěla udělat tak čtyři měsíce prázdnin, takže tam jsem šla čistě účelově a nic jsem nehledala *smích***

to byl prostě původní plán,jo?

no, tehdy to ještě šlo zajít hned na pracák a dali člověku podporu a s těma prázdninama jsem počítala...takže toto jsem nebrala vůbec nijak, jo, jsem se prostě přihlásila a už jsem někam jela a už už už to bylo

Poté ke konci nezaměstnanosti tak půlročním obdobím se jí líbilo trávit čas po svém – říkala tomuto stavu „pohodička“, ačkoliv mu přiznávala finanční starosti.

R2 prožila ukončení školy podobně:

- „No a já jsem měla takovej pocit jakože jo, dobrý, teď budu mít dva měsíce prázdnin a budu za to dostávat slušný peníze. Takže spíš taková vychcanost.“

Ve výpovědích R3 se objevila interpretace prvního období jako volného – z jejího pohledu – zaslouženého času po škole, který spojovala s bezstarostností a kolektivem svých přátel.

- **Takže jsem měla takovou představu, že celý léto prořádim, samá zábava, hlavně žádný prostě povinnosti...prostě si to užít, ten poslední čas si hlavně užít... No a pak se to zlomilo.**

Ostatní kategorie se vynořily ve všech rozhovorech, ovšem byly individuálně naplněny individualitami zkušeností každého respondenta a zároveň všechny respondenty nějak spojují.

Jsou to:

2. Fáze vnímání stavu nezaměstnanosti

Naši respondenti dělili období nezaměstnanosti na několik fází, bez ohledu na to, jak dlouho nezaměstnaní byli a jestli v průběhu nezaměstnanosti nějak pracovali. V tomto vnímání se projevíly mezi ostatními faktory finanční situace respondenta, tak i jeho sebehodnocení, u některých propojené s úspěšností při hledání práce.

R1 prožila taková období okouzlení volným časem dvě – na začátku a na konci své nezaměstnanosti. Ve fázi přecházení z podpory v nezaměstnanosti na sociální příplatek se objevila „**blbá nálada**“.

R2 o svých pocitech říká:

- „možná kdy to na mě začalo pořádně dolíhat, bylo až po tý jazykovce. Že to bylo až po tom, že na jednu stranu jsem byla vděčná, že chodím do toho nonstopu, ale cítila jsem se tam asi jako úplně nedo..., jo, že prostě děláš něco, představa, že máš na něco lepšího, já vím, že to zní hrozně, ale asi jsem se fakt tak cítila. Že jsem si říkala, že s vysokou školou přece nebudu někde prodávat. Takže to bylo fakt asi spíš až po té jazykovce. A vím, že jsem, myslím, že to bylo už na tom jaře, že jsem byla taková zmatená, že jsem si říkala, zase ten pocit, že nevíš, co bude.“

Ve výpovědích R3 se velmi silná byla zřejmá disproporce mezi první částí období nezaměstnanosti (hned po škole) a částí druhou, během které se již – zprvu neúspěšně – intenzivně věnovala hledání zaměstnání. Velmi silná tak byla interpretace prvního období jako volného – z jejího pohledu – zaslouženého času po škole, který spojovala s bezstarostností a kolektivem svých přátel. Tento stav pro ni skončil ve chvíli, kdy se jednotlivci z jejího kolektivu začali ucházet o práci a byli úspěšní. Významnou součástí přechodu z jedné „fáze“ do druhé, byl také stále citelnější nedostatek financí.

- „Takže v podstatě jeden důvod byl tohle proč jsem začala hledat práci a druhé to, že už mi prostě bez peněz bylo trochu smutno, že jo, protože už i na tu zábavu nezbejvalo. „

3. Proč jsem nezaměstnaná a proč jiní práci mají

Tuto kategorie je přirozeně explicitně rozvedli všichni respondenti. Naši respondenti chápali svou situaci jako důsledek vlastní povahy a také přisuzovali ostatním více štěstí a více průbojnosti.

R1 se pořád neví, co by tedy to její studijní zaměření mělo být. Tato situace jí ale nezpůsobuje pochybnosti o sobě, věří, že něco, co je přímo vhodné pro ni najde a bude na to dostatečně nadaná. Ostatní úspěšnější spolužáci i přátelé mají podle ní „práci, která je baví, potřebu být úspěšný, jsou kariéristi apod.“

- a co bys chtěla?

jako těch nápadů už bylo hodně. první byla psychologie, což jsem pak poznenáhlu opustila...pak to byly i ty sociální práce s tím zároveň, to jsem taky nazvala, že ne a poslední můj nápad byla fyzioterapie, chtěla bych v životě dosáhnout toho, že zjistím, čím bych se chtěla žít, to bych viděla momentálně jako hodně důležité a myslím si, že potom nebudu mít problém za tím si jít, až to bude tak nasměrované a podobně

R2 si to, že byla tak dlouho nezaměstnaná vysvětlovala kromě jiného takto: „**Já si osobně myslím, že to místo jsem nesehnala dřív aj proto, že nemám dostatečně ostrý lokty.**“ Lidé z jejího okolí si podle ní spíš mysleli: „no jo, tak má pech, vystudovala špatnou školu“

R3 chápe nezaměstnanost nekomplikovaně jako důsledek toho, že dostudovala školu. Problém nastal ve chvíli, kdy nezaměstnanost trvala déle, než očekávala, začala zažívat neúspěchy u pohovorů. Její nejbližší okolí to vnímalo obdobně. Jinak to ovšem bylo s lidmi, které potkávala na Úřadu práce. Podle jejího přesvědčení, nechápali proč s nimi sdílí zkušenost nezaměstnanosti, zejména kvůli tomu, že je mladá. Fakt, že její okolí, zejm. blízcí vrstevníci práci mají odůvodňovala tím, že „dostali šance“, „měli štěstí“ či „šli si za tím“.

4. Výběr studijního oboru – špatná volba

Respondenti v průběhu interview hodnotili výběr svého oboru a považovali ho za důležitý ve svém životě. Všechny tři respondentky nebyly rády za obory, které si vybraly.

R1 by rozhodně znovu nevolila stejný obor, ačkoliv školu zvládala dobře, má pocit, že práce v oboru není pro ni a navíc jí podle jejího názoru chybějící vzdělání nedovoluje dělat to, co by si přála.

R2 k výběru studijního oboru říká toto: „**Že to byl podle mě docela omyl, kdybych mohla studovat znova tak bych šla na ekonomku, nebo vyloženě na nějakou botaniku, ale jako teoretickou. I když jako když si to vezmu zpětně, tak nevím, jestli bych tam to místo sehnala.**“

R3 by volila jinak, nikoli však kvůli období nezaměstnanosti. Důvodem byl nezájem o studovaný obor, který jí by rozhodně znovu nevolila stejný obor, ačkoliv školu zvládala dobře, má pocit, že práce v oboru není pro ni a navíc jí podle jejího názoru chybějící vzdělání nedovoluje dělat to, co by si přála. doporučovali rodiče. Jak sama uvádí, rozhodovala se na základě jejich frází, což podle ní vedlo k tomu, že ji škola ne zcela uspokojovala. Nebylo pro ni důležité ani tak to, jak by se rozhodla jinak, ale především, že by se rozhodla sama.

5. Zkušenost s hledáním práce - frustrace z neúspěchu

Zkušenosti s hledáním pracovního místa nebyly pro naše respondenty příjemné, přinesly některým pocity zklamání, jiným pocity neúspěchu, potvrzení špatně zvoleného oboru, utvrzení ve stadiu, ve kterém se nacházeli.

R1 měla pětiměsíční zkušenost s „**klasičnou prací v kancelíku**“, která jí výrazně pomohla uvědomit si, co nechce. Jinak nabídky a možnosti uplatnit se neobjevila až v poslední době získala práci, se kterou je spokojená. Respondentka se ráda učila jazyk do jazykovky, neměla problém s donutit, ale říká, že měla problém se donutit „**pořádně si hledat práci to bylo horší, no, tam už ta sebekázeň nebyla**“, což ukazuje na jaakousi spokojenost s danou situací (viz 2. kategorie).

- **protože chtěla jsem jít třeba dělat do neziskovky a tak, ale všude sociální vzdělání a takovéhle požadavky, takže tohle, tohle mi moc nesešlo, a taky přece jenom být dva roky nezaměstnaná, jako není to vono, že jo**

jakože jsi měla pocit, že něco není v pořádku prostě?

mmm, no, já to zas před sebou mám jako docela obhájené, protože já jsem si hledala práci, kde bych jako byla schopná být a já jsem přece jenom asi pět měsíců pracovala

R2 ke zkušenostem s hledáním pracovního místa říká, že ačkoliv byla i ochotná dojíždět dál, nevzali ji na žádné místo, protože neměla praxi. Někjakou dobu doufala, že se uplatní se svým vzděláním.

- **Že to bylo až po tom, že na jednu stranu jsem byla vděčná, že chodím do toho nonstopu, ale cítila jsem se tam asi jako úplně nedo..., jo, že prostě děláš něco, představa, že máš na něco lepšího, já vím, že to zní hrozně, ale asi jsem se fakt tak cítila. Že jsem si říkala, že s vysokou školou přece**

nebudu někde prodávat. Takže to bylo fakt asi spíš až po té jazykovce. A vím, že jsem, myslím, že to bylo už na tom jaře, že jsem byla taková zmatená, že jsem si říkala, zase ten pocit, že nevíš, co bude.“

R3 hledání práce zabíralo mnoho času a vyčerpávalo ji, zejména v kombinaci s neúspěchy a tlakem rodičů. Postupně o sobě začala silně pochybovat, byla zřejmá počínající deprivace.

- **A furt jsem to prostě zvládala, bylo to dobrý a pak když už to trvalo měsíc dva, a nikde jsem se nemohla chytit, tak pak teprve přicházela jako taková ta myšlenka, ježíšmarja prostě tak vim já něco nebo co je na mě špatnýho nebo proč jako já nemůžu nikde začít pracovat nebo proč mě nechtěj.**

6. Finanční situace

Riziko ekonomické exkluze tvoří významnou součást fenoménu nezaměstnanosti a pocity vyloučení nebo spíše nutnosti sebeomezení vyjádřili všichni respondenti. Finanční situace je jedním z výrazných faktorů motivace ke změně situace.

R1 finanční situaci pocítovala jako omezující, ale říkala, že se umí omezit, spíše jejímu partnerovi a rodičům její finanční situace vadila, ona sama ji označila za důvod, proč by po delší době vzala jinak neuspokojující práci.

- **nevypila jsem čtyři sklínky vína, ale vypila jsem dvě, nejela jsme všude, kam by se mi zlíbilo, nebo jsem volila levnější varianty, no...takové, prostě jsem neutrácela za věci, které fakt nebylo potřeba, že za oblečení a tak..to jsem naznala, že radši fakt někam pojedou...a tak není to nic moc, že jo...jsem měla kolik? čtyři tisíce tři sta měsíčně, že jo a měla jsem něco našetřeho ale...takové ty věci jako tu jazykovku, tu mi platili naši...no, nic slavného, ale dalo se to**

R2 si uvědomovala omezení situací a zároveň výhody soužití s rodiči, takže svou finanční situaci nevnímala jako výrazně těžkou, také proto, že si chvíli „na černo“ přivydělávala .

- **“Jako přijde mně, že jsem si za ty peníze nic nekoupila. Jakože bych si třeba našetřila na kolo nebo tak něco, ale jakože bych si třeba odpírala to, že si půjdu koupit čokoládu, to taky ne... tak mně třeba i mamka půjčila, když jsem se s ní třeba domluvila, že jí to zpětně potom vrátím...Ale jako podle mě, když bydlíš u rodičů, tak je to vždycky takový, že když víš, že prostě ty peníze mít nebudeš, tak prostě nikdy nezůstaneš hladý. Jo, že ti rodiče ti prostě vždycky najíst dali. A je fakt, že já jsem vlastně si oddělovala peníze akorát na to spoření, jak jsem říkala, a pak jsem myslím, dávala peníze mamce, jako tisícovku domů, a jako v podstatě ten zbytek jsem měla sama pro sebe.“**

R3 používala podporu na placení telefonu, internetu případně inzertních novin. Bydlení s rodiči pro ni znamená minimální náklady. V době nezaměstnanosti jí rodiče podporovali i pokud jde o „zábavu“. Přiznává, že v dané době musela odkládat nákupy větších hmotných věcí na dobu, kdy bude již zaměstnaná a bude mít pravidelný příjem.

- **Takže a pak v tu chvíli, kdy už tedy ty peníze fakt z těch brigád došly a byla tedy jenom fakt, ta podpora, tak to se musí uznat, že rodiče mi dopřávali nebo jako, a nebo jako, že mi neřekli nemáš, tak buď doma.**
- **Prostě nějakou dobu to trvalo, a i když jsem ty peníze dostávala od rodičů, brala jsem si je, tak mi to prostě vadilo.**

7. Vnímání stigmatu, stud

Respondenti si vůči svému stavu vytvořili určitý postoj, který potom vyjadřovali pro okolí.

R1 na otázku co dělá odpovídala, humorně, nikdy nepoužila slova nezaměstnaná, což odráží určité popírání a odmítání situace.

- **jakože jsem nezaměstnaná, to ten výraz jsem nepoužila nikdy**
- **tak jsem vždycky jako ze srandy jenom, že mám pořád prázdniny, nebo já nevím, co jsem mohla říkat, něco v tomhle smyslu**

R2 na otázky ohledně zaměstnání odpovídala otevřeně, ale pocítovala stud.

R3 byla silně svázaná se „svým“ kolektivem vrstevníků. Mluvila s nimi otevřeně, vyměňovali si zkušenosti. Neměla tedy potřebu jakkoli fabulovat či vylepšovat svůj obraz před ostatními.

- **Ale jakože bych někdy lhala a říkala, ne já práci nehledám a peníze mám a jsem v pohodě, tak to ne.**

8. Podpora a tlak okolí

Tlak ze strany rodičů na to, aby si respondenti našli alespoň nějaké zaměstnání pocíťovali všichni, nebyl to nátlak finanční nebo nějak agresivní, ale vnímali jej. Zatímco u svých přátel cítili oporu.

R1 tlak rodičů vnímala skrz jejich neustálé dotazování, jestli je něco nového, zatímco ona s ničím novým domů nepřijžděla. Cítila, že tím kazí jejich obraz jejich dokonalé dcery. Ohledně pocitů z rodičů použila jediné sprosté slovo v průběhu celého rozhovoru.

- **dokolečka mi hustili do hlavy, že v tom oboru můžu dělat něco zajímavého, samozřejmě. no a prostě ať si najdu konečně něco a tohle a támdle a už jako jsem si říkala zase doma se budou ptát a co je nového a kolik pohovorů a tak a tohle**

Podporu přátel cítila silnou, s přítelem měli občas neshody ohledně finanční situace.

R2 cítila neshody s matkou a podporu přátel:

- **spíš se mě tak nějak všichni snažili tak nějak nastartovat, abych byla při hledání té práce aktivnější. Ale nemyslím si, že by z toho byli, že by reagovali nějak negativně, jako „vypadni“ a tak“ (*směje se*).**
- **je fakt, že kdyby třeba mamina na mě vyjžděla, je fakt, že my jsme se hodně hádaly, kdyby na mě mamina vyjžděla, tak nevím, co bych dělala, kdybych to třeba měla každé den na talíři, tak...“**

R3 okolí i přítel podporovali. Rodiče spíše pouze finančně. Z jejich strany cítila tlak, aby začala pracovat, aby se přizpůsobila situaci a vzala i takové zaměstnání, které ji neláká.

9. Placené zaměstnání očima nezaměstnaného

Placené zaměstnání představuje pro respondenta něco, co mu jako nezaměstnanému v dané situaci nejvíc schází.

Pro R1 to bylo naplnění díky oboru, který by pro ni něco znamenal, pro jiné to bylo zejména to získat peníze.

Tím, že všichni respondenti už po té zkušenosti navíc práci získali, dostal tento pojem také reálný obsah, který si pod ním představili. Pro R3 to byl životní styl, noví lidé. Pro R2 znamená práce úlevu oproti školní přípravě ze dne na den.

R1 se ještě vybavila úmornost každodenní celoživotní rutinní práce.

10. Kontakty na úřadech (zaměstnanci, kolegové nezaměstnaní)

Tyto kontakty jsou prožívány velmi negativně – nepřináší požadovanou změnu, úředníci jsou vnímání jako nepříjemní a klienti – kolegové jsou hloupí a sociálně slabí, člověk se musí překonávat, aby tam vydržel, chyba je na straně úřadu.

R1 dvakrát úřad oklamala, když úředník přišel na kontrolu, vnímala to jako jeho negativní vlastnost a špatně prováděnou práci, sama sebe prožívá jako člověk, který má na takové dávky nárok a úředník dělá špatně svoji práci – externalita při vykládání příčin jeví.

R2 také potkala velmi nepříjemné úředníky, kteří se prý tváří jako když je obtěžuje svou přítomností, měla vysoká očekávání od úřadu práce – že jí snadno pomůže.

- **já když jsem tam šla, tak jsem měla takovou nějakou představu, že mi řeknou „aha, tak vy byste mohla dělat to, to, to, to“, podívají se do počítače, „máme tady ty místa, tak se zkuste poptat“.**

Jenže ono to bylo úplně jinak. Jako oni fakt nechají na tobě napsat, co chceš dělat a kdybich tam podle mě napsala, že chci dělat ředitelku, tak nevím, teďka zpětně mi to tak přijde“

R3 ÚP nepomohl při hledání práce. Viděla v něm proto pouze zdroj podpory a zajištění plateb sociálního a zdravotního pojištění.

Druhou rovinou byl ÚP, na který jak uvádí se vůbec nespolehala v tom, že by ji mohl jakkoli pomoci. Naopak byla znechucena přístupem zaměstnanců i lidí, se kterými se tam pravidelně potkávala. Zažívala znechucení z těch klientů, které tam potkávala.

- **Tam prostě pani řekla na rovinu, jestli chcete práci, tak prostě shánějte sama. Já vám tady můžu dát prostě výčet nějakých zaměstnání, prostě nějakých...prostě míst, ale jestli chcete něco normálního, pořádného a vydělávat peníze tak prostě musíte sama. To mi ta ženská řekla úplně první prostě schůzku. Já jsem se jí zeptala jestli fakt tam choděj nějaký lukrativní nabídky, jakože pro lidi který třeba něco znaj, nebo který se chtěj naučit a věci, který nejsou prostě nějaký podvody, nějaký prostě operátorky nebo manažeři, takový ty pochybný co choděj někde po barákách a něco někde prodávaj...No a to mi prostě na férovku řekla, že jestli prostě chci slušný, pořádný místo, dobře placený, tak prostě ať se snažim sama.**
- **A prostě první dvě návštěvy jsem si přišla jako že fajn, že tam hledám práci, že mi asi nějakou možná i nabídnou, ale prostě pak když jsem viděla ob čtrnáct dní tu frontu těch lidí, který tam stojej a hledaj v těch lejsterch, na těch nástěnkách prostě ty místa a jdou se nahlásit prostě těm úřednicím, že jako hledaj dál a že tam jsou a že práci chtěj a že ji potřebujou a podívala jsem se na ně, tak jsem zjistila, že to jsou takový...mě přišli jako sociálové nějaký, mě přišlo jako, že to nebyli vůbec chytrý lidi.**

11. Touha se distancovat, vymezit se vůči nezaměstnanosti

Nezaměstnanosti jako nepříjemné součásti života se respondenti pokoušeli nějak vnitřně zbavit, nějak se vůči ní vymezit a najít svůj výlučný a rozumný důvod proč nejsou jako ti druzí, že si sebe mohou vážit.

R1 popírání starostí, popírání negativních stránek, pochyb – vše je pohodička, úřady jsou jen nutné zlo.

- **moje nejbližší okolí prostě v pohodě...vždycky kamarádi už ne že by nade mnou kroutili hlavou, tak spíš ze srandy furt něco – a nevymýšlíš si náhodou moc, že ty to furt hledáš, tu práci? *smích***

U R3 velké odmítání sounáležitosti s ostatními klienty ÚP, odpor.

4. Závěr

Tohoto výzkumu se zúčastnil velmi malý počet respondentů, proto nalézt shodu v kategoriích bylo někdy obtížné, přesto se vynořila podobná témata, ze kterých jsme vytvořili kategorie. V každé z nich se nabízí k testování alespoň jedna vhodná hypotéza pro další výzkum, další hypotézy by mohly jít napříč kategoriemi. Nám se zdají nepřínosnější tyto:

- souvislost s potřebou užít či odpočinout si po škole s úspěšností v hledání zaměstnání u absolventů
- souvislost spokojenosti s volbou oboru s úspěšností v hledání zaměstnání u absolventů
- funguje ÚP pro nezaměstnané jako symbol jejich deprivace nebo jako symbol cesty jak se dostat k zaměstnání?
- projevuje se potřeba distancovat se od tíživé situace v chování klientů na úřadě?

Situace mladého člověka absolventa je nám blízká, protože sami budeme hledat zaměstnání po doufejme úspěšném absolvování vysoké školy. Výzkum nám umožnil pokusit se

porozumět situacím lidí, kteří se s takovou situací už setkali a nabídl nám možnost sdílet jejich zkušenost, což hodnotíme jako velmi přínosné.
Poskytl nám určité svědectví toho „Jak se žije na podpoře“, což bylo jeho cílem.
Umožnil nám také prověřit naši schopnost vést efektivně rozhovor a vytvořit jeho analýzu, čímž naplnil svůj účel.